

El santuari de Corbera

Recentment es va celebrar a Gandesa, amb actes a Mora d'Ebre, el II Congrés Internacional 'La Guerra Civil a les Terres de l'Ebre (1936-1939)' la presentació del qual s'havia fet a Tortosa el dia 17 de febrer. Este segon congrés és continuació del que tingué lloc a les mateixes ciutats entre setembre i octubre del 2021 i demostra l'interès que el tema desperta entre historiadors i estudiosos del país o de diverses universitats estrangeres

Josep Bayarri Raga,
periodista

L'any 1971 la meua dona va estar de mestra a Corbera d'Ebre. Aleshores, els funcionaris havien de residir al lloc on estaven destinats, a més que les carreteres eren força difícils; per tant, ella residia a Corbera. Del Poble Vell no en parlava ningú; els pares tenien prohibit als seus fills atansar-hi pel perill d'haver-hi encara explosius latents. Alguna vegada que vàrem suggerir pujar-hi, els mateixos corberencs ens ho treien del cap: "Allí només hi ha cases tombades i còrrals", responien. Quan finalment vam anar-hi, certament esgarriaven, els munts de runa i la desolació. En acabar la guerra, la gent es va instal·lar a la part baixa, vora la carretera, i allí es feu el nou poble d'esquena al Poble Vell. Dels prop de dos mil veïns, quan va començar la guerra, ara no arriben al miler.

De fet, al final de la guerra es va entendre una mena de mur del silenci

sobre el front de l'Ebre i la batalla de l'Ebre. La gent procurava parlar-ne poc; de tant en tant apareixien notícies d'accidents per deflagració de bombes ocultes. Solament s'anomenaven les icones que interessaven al règim vencedor: el Coll del Moro, amb un monòlit que recordava que allí va ser el general Franco dirigint el seu bàndol, la creu a la Punta Targa, a Vilalba dels Arcs, on van morir 58 membres del Terç de Requetes Verge de Montserrat i altres 170 van quedar ferits i, especialment, el Monument de Tortosa, inaugurat el 1966.

El 1989, a la cota 705 de la Serra de Pàndols, un dels punts on es lliura una de les batalles més cruentes de la Guerra, es va aixecar un monument a la pau, en què els supervivents que foren combatents de l'anomenada Lleva del Biberó celebren un acte commemoratiu cada 25 de juliol, data en què les forces republicanes van crear el riu i va començar la Batalla de l'Ebre, que duraria 115 dies de dura confrontació entre els dos exèrcits al llarg del riu, concentra-

da bàsicament a la Terra Alta. És un monument conciliador en memòria dels que van perdre la vida a tots dos bàndols combatents al punt més emblemàtic de la batalla. Esta iniciativa fou el punt de partença d'un ampli moviment de recuperació històrica de la guerra. La creació del Consorci Memorial dels Espais de la Batalla de l'Ebre, amb seu a Corbera, el 2001 suposa un compromís per part de la Generalitat i diverses institucions que es concretà a crear centres d'interpretació sectorials ubicats a la mateixa Corbera, a Vilalba, Batea, Pinell i la Fatarella, també dignificat espais emblemàtics a Ascó, Caseres, Flix i especialment el Memorial de Camposines i el Museu de Gandesa.

El 1992 el Poble Vell de Corbera fou declarat Bé Cultural d'interès Nacional; i, el 1995, un grup d'artistes hi va esculpir 25 plafons amb les lletres de l'abecedari per a ser instal·lats per diversos indrets, l'anomenat Abecedari de la Llibertat, al qual després afegirien textos d'escriptors i poetes com Joan Barril, Joan Brossa o Lluís

Després de dècades d'oblit, el Poble Vell de Corbera, sobre el turó de la Montera, ha esdevingut una mena de santuari laic de memòria per la Pau.

Permanyer, entre altres. Fou l'inici de la recuperació de Corbera com a lloc de referència de la història recent del país. El 2001 es va aprovar el projecte per a recuperar l'església de Sant Pere, que presentava perill d'imminent col·lapse. Al llarg de cinc anys es van anar celebrant treballs de fixació de l'estructura dels murs de l'edifici i la torre, amb construcció d'una nova coberta i pavimentació de tot el conjunt. L'any passat, el Departament de Justícia de la Generalitat va aprovar els treballs de consolidació i rehabilitació dels tancaments, teulades i façanes de les cases per tal de completar el conjunt com un centre permanent d'interès per als visitants on celebrar actes culturals i trobades ciutadanes.

En qualsevol cas, queda pendent la construcció d'un Monument Nacional en homenatge a les víctimes del Front i Batalla de l'Ebre, 30.000 morts i 100.000 ferits, segons les xifres contrastades, un monument com la Tomba del Soldat Desconegut a l'arc del Triomf de París, l'Altar a la Pàtria de Roma o el Memorial amb l'esultura de Kathe Kollwitz de Berlín, un monument que cal aixecar a Tortosa, "la ciutat màrtir", segons expressió de l'historiador Roc Salvador en la seua intervenció al Congrés esmentat. Salvador, per cert, va elaborar l'any 2004 un extraordinari treball, *Les terres ferides*, relatiu a la Batalla de l'Ebre, amb finalitats didàctiques per als escolars de secundària. ■